

Exposició *València 1972: CAP A LA CIUTAT MONSTRE*. Centre Cultural La Nau, Universitat de València, novembre 2022 – abril 2023.

Entre els dies 22 de novembre de 2022 i 23 d'abril de 2023 la sala Acadèmia del Centre Cultural La Nau de la Universitat de València ha acollit l'exposició *València 1972: Cap a la Ciutat Monstre*, comissionada pel geògraf Josep Vicent Boira. Inicialment, la clausura de l'exposició estava prevista per a una data carregada de simbolisme per a la ciutat com és el 19 de març —diada de Sant Josep i punt final de les celebracions falleres— però finalment aquesta va ser prolongada fent-la coincidir amb una altra data destacada del calendari com és la diada de Sant Jordi. La mostra busca, i aconsegueix, traslladar al visitant a un moment històric de transformació profunda de la ciutat immersa en els plans del «desarrollismo» franquista plasmats al *Pla General de València* de 1966. El pretext ve marcat per la commemoració del 50 aniversari de l'obra *La ciutat de València. Síntesi d'Història i Geografia Urbana* de l'estudiós Manuel Sanchis Guarner, un punt d'inflexió en la manera com els ciutadans han percebut històricament el cap i casal. Així se'ns presenta la fotografia d'una època en què la ciutat repensava i construïa la seua identitat enmig de la voràgine urbanística de la segona meitat del segle xx.

L'exposició principal ha estat acompanyada per una sèrie de projectes complementaris com la publicació del llibre *València 1972: cap a la ciutat monstre. 50 aniversari del llibre de Manuel Sanchis Guarner* —on experts de diferents disciplines reflexionen sobre la influència d'aquesta particular obra—, i també un cicle de dues taules redones, amb el títol *Manuel Sanchis Guarner: València, 1972. 50 anys després* al voltant de la figura de Guarner i del paper dels moviments socials i veïnals durant aquest període de transformació de la capital, respectivament. Per acabar d'adobar el projecte, trobem una exposició secundària també al mateix Centre Cultural La Nau, amb el títol *Sanchis Guarner, il·lustrador. Els dibuixos del llibre (1972) sobre la ciutat de València* on es poden observar les més de 150 il·lustracions que l'autor va preparar per acompanyar aquest llibre tot i que finalment no van ser

incloses en l'edició final. Aquesta segona exposició també s'acompanya de la publicació d'un llibre de títol homònim.

El primer contacte amb l'exposició busca immersir a l'observador a l'època a través d'una experiència sensorial entre imatges i vídeos de la capital del Túria als voltants del 70 acompanyades de dues melodies que, combinades, resulten un encertat exemple del sentiment de l'època. Les cançons no són altres que *Un beso y una flor* de Nino Bravo i *Jo vinc d'un silenci* de Raimon. Passat aquest primer contacte, ens trobem amb una sèrie de panells que donen compte del context social d'aquella València de 1972. S'exposen així una comparació amb l'actualitat de dades econòmiques i socials —com el cost dels productes o el cens poblacional— acompanyades d'imatges aèries que il·lustren la transformació del traçat de la ciutat durant aquests darrers 50 anys. A la vegada, als panells laterals trobem els discursos presents a la premsa del moment —especialment a la revista *Gaceta Il·lustrada*— que promocionen els grans projectes urbanístics previstos. «Una red de cemento entre las huertas», «Un nuevo Turia indesbordable» o «el camino del agua hecho camino de gasolina» són alguns dels titulars amb què es presentaven a la societat els projectes de les obres del «Plan Sur» —ideat per reconfigurar la ciutat després del sotrac de la riuada de 1957—, la construcció del nou llit del Túria, la carretera que havia d'ocupar l'antic camí del riu o les obres d'ampliació del port. Tots aquests elements es presenten encapçalats per les paraules de l'arquitecte Salvador Pascual —president del Cercle de Belles Arts i promotor del llibre de Guarner— qui, en una conferència d'aquell mateix any, advertia dels perills d'aquesta deriva que encaminava València «hacia la ciudad monstruo».

Seguidament, trobem a l'exposició mostres del clar contrast que suposaven les emergents expressions socials i culturals que confrontaven la manca de llibertats i la política del règim. Les pintures d'avantguarda de l'Equipo Crónica i els passatges de les novel·les de Max Aub en són el principal exemple. A més, estan a la disposició del visitant una sèrie de documents audiovisuals amb els testimonis de personatges rellevants del panorama cultural com Francis Montesinos, Isabel Morant, Eliseu Climent o Brigitte Lepinette. Aquests vídeos segurament resulten massa extensos per poder ser visionats en el transcurs d'una visita a l'exposició habitual, per tant, queda oberta la possibilitat de consultar-los al canal de *Youtube* posteriorment. Aplegant a l'últim tram de la visita trobem un gran plànol de la ciutat en què queda marcada una relació dels principals edificis amb valor patrimonial que van ser enderrocats durant els anys 1940 i 1980. Entre ells trobarem un gran nombre de palaus i cases senyoriales del centre de la ciutat, així com d'altres edificis emblemàtics com l'antic Hospital General i la contigua Facultat de Medicina. En fer recompte trobarem relatats una quarantena d'edificacions representatives de la identitat de la ciutat de les quals actualment només en conservem les fotografies que també se'ns mostren exposades.

Per finalitzar ens trobarem amb una vitrina dedicada a l'autor de l'obra sobre la qual pivota tot el discurs de l'exposició, «don» Manuel Sanchis Guarner. Aquest filòleg —amb ànima també d'historiador i geògraf— ens va llegar la que, en paraules de l'historiador An-

toni Furió, encara resulta «la millor obra que s'ha escrit, per una sola mà, sobre la història de la capital valenciana». A més d'exemplars originals de la primera edició d'aquell llibre, trobarem també alguns objectes d'ús quotidià utilitzats per Guarner durant la seua tasca de professor i escriptor. També trobem fotografies que ens documenten com durant la darrera meitat d'aquella dècada aquest erudit que havia gaudit del reconeixement per part de sectors socials de tot l'espectre polític —una mostra pot ser el guardó rebut com a «Coloso del País Valencià» per part de la falla de la plaça del Caudillo— va esdevindre, amargament, el blanc de la ràbia dels sectors més durs de la dreta del règim. Una campanya d'amenaques que va culminar amb l'enviament d'un paquet bomba al seu domicili que, sortosament, no va explotar. La figura de Sanchis Guarner, però, queda francament desplaçada al recinte expositiu i corre fins i tot el risc de poder passar desapercebuda. Un fet que contrasta amb el protagonisme que se li dona a la seua obra entre les motivacions de l'exposició i les activitats complementàries que l'acompanyen. Tot al contrari del que escoltarem a les entrevistes dels audiovisuals comentats anteriorment, on tant la figura de Guarner com la seua obra tenen una presència constant.

L'exposició, en definitiva, aconsegueix representar de manera fidel una època històrica que va marcar la configuració de la ciutat. No obstant això, hi ha absències notables, com les veus de les veïnes que van ser desplaçades de les poblacions perifèriques —Castellar, Pinedo o el barri de Natzaret— per les obres del «Plan Sur» o la construcció del port. Una història de resistència que en aquell moment va ser absolutament silenciada i que ajuda a comprendre els efectes que suposava la construcció d'aquella ciutat monstre. Un segon fet a considerar és que la manera estàtica en què es representa aquella València de 1972 pot fer la impressió que es tracta d'un episodi superat, on la ciutadania va frenar els peus a aquell monstre. Una mirada a les informacions d'actualitat ens presenta una realitat molt diferent. Trobarem encara plans urbanístics que s'assemblen molt als que conformaven aquell antic monstre, com l'ampliació del mateix port o l'ampliació d'aquelles carreteres —com la V-21— que conformen una xarxa de ciment per sobre de l'horta. Semblaria, doncs, que aquell monstre no va ser vençut sinó que, com si es tractara d'una hidra mitològica, per cada cap que se li amputava n'ha sorgit un de nou amb noves formes. En aquest sentit, caldria no deixar sense esment els grans projectes urbanístics dels anys 90 i principis dels 2000 que pretenien transformar la ciutat en un gran aparador turístic. Semblaria així que l'exquisida fotografia que se'ns presenta és més bé un fotograma d'una pel·lícula que encara roda davant la bombeta del projector i en la qual no tenim altra protagonista que la ciutat de València. Una crítica, aquesta, que no ha d'entelar l'encertada imatge d'un moment clau de la història de la ciutat que ens presenta l'exposició en el seu conjunt.

Lluís Pascual

Departament d'Història de la Ciència i Documentació, Universitat de València

ORCID: 0009-0002-1755-4555